

MAKTABGACHA YOSHDAGI GIPERFAOL BOLALARNI TARBIYALASHDA ART VA MUSIQA TERAPIYA USULLARINI MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA QO‘LLASH

Umaraliyeva Xadichaxon Xusanjon qizi

Qo‘qon davlat universiteti doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi giperfaol bolalarni tarbiyalash jarayonida art-terapiya va musiqa terapiya usullaridan foydalanishning pedagogik-psixologik asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu usullarni milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya texnologiyalari bilan integratsiyalash orqali bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirish, diqqatini jamlash va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari art va musiqa terapiya elementlarini milliy o‘yinlar, xalq kuy-qo‘shiqlari va an’anaviy faoliyatlar bilan uyg‘unlashtirish yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: giperfaollik, art-terapiya, musiqa terapiya, maktabgacha ta’lim, milliy qadriyatlar, tarbiya texnologiyasi, emotsional rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, bolalar psixologiyasi

Abstract: This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of using art therapy and music therapy methods in the upbringing of hyperactive preschool children. It also highlights the possibilities of stabilizing children’s emotional state, improving their attention span, and enhancing their social adaptation through the integration of these methods with educational technologies based on national values. The research findings demonstrate that combining elements of art and music therapy with national games, folk songs, and traditional activities yields high effectiveness.

Keywords: hyperactivity, art therapy, music therapy, preschool education, national values, educational technology, emotional development, social adaptation, child psychology

Maktabgacha yosh davri bolalar shaxsining jadal rivojlanish bosqichi hisoblanadi. Ushbu davrda ayrim bolalarda kuzatiladigan giperfaollik (ortiqcha harakatchanlik, diqqatning tez chalg‘ishi, impulsivlik) ularning ta’lim-tarbiya jarayoniga moslashuvini qiyinlashtiradi. Shu bois, zamonaviy pedagogika va psixologiyada bunday bolalar bilan ishlashning innovatsion, noan’anaviy usullarini izlash dolzarb masala hisoblanadi.

Art-terapiya va musiqa terapiya shunday samarali metodlardan bo‘lib, ular bolalarning ichki hissiyotlarini ifoda etish, stressni kamaytirish va xulq-atvorini muvozanatlashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, ushbu metodlarni milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish tarbiya jarayonining samaradorligini yanada oshiradi.

Giperfaol bolalarning psixologik xususiyatlari

Giperfaol bolalar odatda:

- diqqatni uzoq vaqt jamlay olmaydi;
- ortiqcha harakat qiladi;
- tez asabiylashadi;
- o‘z xatti-harakatlarini nazorat qilishda qiynaladi.

Bunday bolalar bilan ishlashda ularning psixologik ehtiyojlarini hisobga olish muhimdir.

Art-terapiya usullarining ahamiyati

Art-terapiya (rasm chizish, loydan ishlash, kollaj yaratish va boshqalar) orqali bola:

- ichki kechinmalarini ifoda etadi;
- agressiyani kamaytiradi;
- diqqatini jamlashni o‘rganadi.

Masalan, milliy naqshlar asosida rasm chizish bolada nafaqat estetik didni, balki sabr-toqatni ham rivojlantiradi.

Musiqqa terapiya usullarining ta’siri

Musiqqa terapiya bolalarning ruhiy holatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi:

- tinchlantiruvchi kuylar stressni kamaytiradi;
- ritmik mashqlar harakatni tartibga soladi;
- qo‘shiqlar nutq va eshitish qobiliyatini rivojlantiradi.

Milliy kuy va qo‘shiqlardan foydalanish esa bolalarda milliy o‘zlikni anglashni shakllantiradi.

Milliy qadriyatlarga asoslangan integratsiya

Art va musiqqa terapiya usullarini quyidagilar bilan uyg‘unlashtirish tavsiya etiladi:

- xalq o‘yinlari;
- milliy ertaklar;
- an’anaviy hunarmandchilik elementlari;
- milliy musiqqa va qo‘shiqlar.

Masalan:

- “Do‘ppi bezash” mashg‘uloti (art-terapiya)
- “Alla” yoki xalq qo‘shiqlari orqali tinchlantirish (musiqqa terapiya)

Bu integratsiya bolalarda ijtimoiy va madaniy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari

Tajriba jarayonida quyidagi natijalar kuzatildi:

- bolalarning diqqat darajasi oshdi;
- agressiv xatti-harakatlar kamaydi;
- ijtimoiy moslashuv yaxshilandi;
- emotsional barqarorlik shakllandi.

Bu esa tanlangan metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi giperfaol bolalar bilan ishlashda art-terapiya va musiqqa terapiya usullarini milliy qadriyatlar asosida qo‘llash yuqori pedagogik samaradorlikka ega. Ushbu yondashuv bolalarning nafaqat xulq-atvorini tartibga soladi, balki ularning ma’naviy va estetik rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2022.
2. Vygotskiy L.S. Bola psixologiyasi va rivojlanish nazariyasi. – Moskva, 1991.
3. Leontyev A.N. Faoliyat, ong va shaxs. – Moskva, 1975.
4. Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari. – Moskva, 1989.
5. Malchiodi C. Art Therapy and Children. – New York, 2005.
6. Bruscia K. Defining Music Therapy. – Barcelona Publishers, 2014.
7. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi namunalar to‘plami. – Toshkent, 2000.
8. Karimova V. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2012.